

existente: sunt 3 versiuni de orchestrație, mai mult sau mai puțin dificile, cu diferite lacune. În 1992 s-a realizat și premiera la violoncel, cu violoncelistul János Starker. Concertul are trei mișcări: *Moderato*, în formă de sonată liberă - ce conține și o melodie populară scoțiană - dedicație lui Primrose. A doua - *Adagio religioso* se încheie cu un *Scherzo*. Un *Allegretto* scurt este legat de a treia, *Allegro vivace*. Solistul, cu o tehnică desăvârșită, a dezvăluit sugestiv amprenta arhitecturală a concertului, culorile deschise spre o nouă poartă a spiritului, în introspecție, glisând într-o lume ireală, magică, labirintică. Este un maestru al instrumentului său! *Ab tertio*, din lumea latină am audiat două poeme simfonice - *Fontane di Roma* (1916) și *Pini di Roma* (1924) de Ottorino Respighi, din *Trilogia romana*. *Fontane di Roma* cuprinde câte un poem pastoral, într-un anumit moment al zilei. Mișcarea de început zugrăvește *Fântâna Giulia în zori*, în care *vitele trec la adăpare*. A doua - *Fântâna dimineața*. Triton, evocă metaforic figuri de zei și zeițe dansând în lumina cețoasă a dimineții. A treia introduce *Fântâna Trevi la prânz*, un triumf iluzoric, *ce dă veste despre o victorie recentă a zeului Neptun*. Finalul *Villa Medici, Fântâna la apus de soare* oferă o atmosferă de melancolie, cu luminozitatea și viața ce dispar încet-încet. Următorul poem *Pini di Roma* descrie unui grup de pini în diferite ore ale zilei. Prima mișcare *I pini di Villa Borghese* descrie un grup de copii zgomotoși ce se joacă de-a soldații în pădurea Villa Borghese. A doua - *Pini lângă catacombe* este un bocet ce amintește cântecul preoților în apropierea unei catacombe antice, dintr-o pădure de pini; instrumentele grave, pe o pedală, descriu catacomba, în timp ce tromboanele amintesc cântecul preoților. A treia - *Pini de lângă templul lui Janus din Antica Romă; Zeul Janus deschide uși și porți*, marcând începutul anului. Se aude cântecul unei privighetori, sunete de păsări, colorit orchestral nefolosit până acum de autor. Partitura indică: *a se folosi o înregistrare autentică de fonograf*. Ultima secțiune, *I Pini della Via Appia* descrie - muzical pinii din *corso consolare romano*. În zorile tulburi, în visare, o *legiune romană avansează de-a lungul Via Appia* în strălucirea unui soare abia răsărit. Respighi zugrăvește *pașii armatei*, cu pământul fremătând, prin sunetele grave, pe o pedală de Si bemol. Lucrarea se continuă printr-o melodie cântată de o trâmbiță - antica *buccina*. Piesa se încheie cu un triumf de trompete *ale legiunilor ajunse la Campidoglio*. Miraculosul maestro Riccardo Chailly a coordonat orchestra cu o tehnică impecabilă, părand a fi atins perfecțiunea posibilă! Reacția caldă a publicului a făcut din acest concert al fraților latini un moment inegalabil!

Marcel SPINEI

Muzică descriptivă cu Riccardo Chailly și Julian Rachlin

Periplul ansamblurilor invitate în seria Mari Orchestre ale Lumii din cadrul Festivalului Internațional George Enescu, a continuat și vineri, 15 septembrie, când publicul bucureștean a audiat cel de-al doilea concert susținut pe scena Sălii Mari a Palatului de Filarmonica della Scala sub bagheta celebrului dirijor Riccardo Chailly.

Dacă în urmă cu o seară prim-planul i-a aparținut violonistului David Garrett, de această dată programul ales a pus în evidență calitățile certe ale celor de la Filarmonica della Scala excelent conduși de la pupitrul dirijoral de Riccardo Chailly, unul dintre cei mai apreciați maeștri ai baghetei în acest moment pe plan internațional. Mai întâi, artiștii italieni au adus un omagiu celui ce dă numele său festivalului, George Enescu, din a cărui creație au interpretat una dintre cele mai cunoscute pagini muzicale: *Rapsodia română nr. 2 op. 11, în Re*

major. În versiunea propusă de Riccardo Chailly, a doua lucrare enesciană cu caracter rapsodic a căpătat anumite nuanțe impresioniste, tendința evidențierii elementelor de sorginte folclorică fiind înlocuită de preocuparea pentru punerea în valoare a viziunii armonice speciale, a culorilor timbrale inedite propuse de Enescu prin diferite procedee tehnice menite a sugera unele dintre instrumentele specifice folclorului românesc, și, în egală măsură, pentru aspectul descriptiv al muzicii ce evocă secvențe din mediul rural și orașenesc românesc pe care tânărul Enescu aflat la Viena și le reamintea în momentele în care dorul de țară pune stăpânire pe starea sa de spirit.

Prima parte a serii a continuat cu interpretarea *Concertului pentru violă și orchestră* de Bela Bartók, ce l-a avut protagonist pe Julian Rachlin, unul dintre cei mai importanți virtuozii violiști ai momentului. Alături de Filarmonica della Scala, Julian Rachlin a realizat o versiune de înalt nivel artistic a concertului lui Bartók, în care muzicianul originar din Lituania a impresionat prin virtuoziitate, acuratețea intonațională deosebită și bogăția sunetului. De asemenea, Julian Rachlin a abordat energic și sigur toate pasajele de mare dificultate tehnică în care solistul trebuie să utilizeze o varietate de trăsături de arcuș, dar să posede și o deosebită dexteritate a

mâinii stângi ce îl ajută să susțină melodia inclusiv în registrul acut al instrumentului.

Dincolo de amintitele aspecte ce privesc tehnica instrumentală, Julian Rachlin a surprins în varianta prezentată la București și caracterul autobiografic cu tentă descriptivă ce evocă viziunea artistică a lui Bartók privitoare la stările omului aflat înaintea trecerii hotarului dintre viață și eternitate, fiind deopotrivă neliniștit și tânguitor în partea întâi, împăcat și senin în mișcarea mediană și tumultos în partea finală, unde aluziile la elementul folcloric, atât de drag lui Bartók capătă valențe dramaturgice noi. Astfel, Julian Rachlin a exploatat la nivel maxim resursele expresive ale unui instrument mult mai puțin prezent în ipostază solistică în viața de concert decât vioara, veritabila primadonă a instrumentelor de coarde.

Partea a doua a concertului a fost dominată de sonoritățile muzicii lui Ottorino Respighi, din a cărui creație Riccardo Chailly și Filarmonica della Scala au ales să interpreteze primele două poeme simfonice din așa-numitul Triptic Roman: *Fântânile din Roma* și *Pini din Roma*. Mai întâi, artiștii italieni au invitat publicul într-o călătorie muzicală prin Cetatea Eternă, celebră pentru fântânile sale, din care Respighi a ilustrat sonor patru, inclusiv faimoasa Fontana di Trevi. Cu o impresionantă rigoare și muzicalitate, Riccardo Chailly a realizat alături de Filarmonica della Scala o versiune echilibrată a *Fântânilor din Roma* în care aspectul descriptiv al liniilor melodice a purtat în structura sa și o anumită amprentă impresionistă, artiștii părand a ne descrie nu doar simple vederi sonore din Roma ci și propriile lor impresii determinate de

călătoria prin marele oraș italian. Odată cu primele acorduri ale poemului *Pini di Roma*, publicul a fost îmbiat să-și continue itinerariul muzical prin cetatea celor șapte coline, de această dată Riccardo Chailly, care a păstrat rigoarea din Fântânile din Roma, realizând o versiune exuberantă și spectaculoasă a Pinilor din Roma, în care aspectul descriptiv al muzicii a fost construit atât de riguros încât efecte sonore precum imitativul cântului păsărilor de către partida suflătorilor au părut foarte reale, transportând publicul în ambianța locurilor din Roma evocate de lucrarea lui Respighi. De asemenea, Riccardo Chailly a valorificat la cote maxime expresivitatea bogată a secțiunilor poemului simfonic, poate cel mai sugestiv exemplu fiind chiar ultima parte unde, pe fondul unui *crescendo* consistent, orchestra a căpătat o sonoritate ce a părut că o transformă într-o veritabilă legiune militară a vechiului Imperiu Roman ce se apropie învingătoare de faimoasa Via Apia.

Completat de un bis ce ne-a purtat în lumea operei lui Giuseppe Verdi prin uvertura la *Forța destinului*, interpretată în cel mai pur stil italian, cel de-al doilea program prezentat la București de Riccardo Chailly și Filarmonica della Scala s-a dovedit a fi o demonstrație de rigoare și pasiune puse în slujba muzicii și a muzicalității.

Mădălin Alexandru STĂNESCU

Zubin Mehta și Israel Philharmonic Orchestra

Ceea ce a frapat de la început în *Concertul pentru pian și orchestră* de Schumann în interpretarea Khatiei Buniatishvili cu Zubin Mehta la pupitrul Israel Philharmonic Orchestra a fost tempo-ul neobișnuit de lent al temei principale de după introducerea furtunoasă a pianului. Mehta a făcut-o foarte lent, probabil la cererea pianistei, iar aceasta a rărit tempo-ul și mai mult, ceea ce nu i-a convins de loc pe ascultătorii puriști, care știu că în partitură nimic nu indică vreo schimbare de tempo. Astfel, tema a sunat foarte trist, meditativ, vulnerabil, cu o sensibilitate à *fleur de peau*, după care s-a văzut imediat cât de natural și discret știe Buniatishvili să acompanieze orchestra în

Schumann. Astfel, întreaga parte I a părut un teren puternic reliefat, cu piscuri și depresiuni extreme, în care Khatia Buniatishvili a stăpânit la perfecție contrastele de stare și de tempo. Octavele, acordurile, pasajele în note duble și trilurile din cadență au fost senzaționale, iar coda părții I - amețitoare, fantască. În partea a II a, prima temă a sunat simplu, natural și inocent, fără afectările grațioase uzuale, iar dialogul cu orchestra a fost impecabil, Buniatishvili ascultând atent, iar Mehta acompaniind cu grijă, cu mișcări rezervate și eficiente. Tema I a finalului, *Allegro vivace* în formă de sonată a sunat elegant, cu elan, fără emfază, iar tema a doua, pe care urechea o percepe ca pe un marș, deși Schumann o scrie cu măiestrie în măsura de $\frac{3}{4}$, a apărut misterioasă, Mehta obținând, printr-un minimum de gesturi, o sonoritate voalată, venind parcă de departe. Pasajele pianului în octave la începutul dezvoltării au fost grozave, iar schimbările de consistență sonoră în pasajele în arpegii, între transparență și sunet "gras" au avut și ele o extraordinară dezinvoltură pianistică, ca și coda. Khatia Buniatishvili cântă cum respiră, acolo unde mulți alți pianiști gâfâie; când unele opțiuni muzicale te surprind, carisma ei le justifică, obnubilând judecata critică.

Primul bis, *Sarabanda* de Haendel în transcripția lui Wilhelm Kempff a fost interpretată cu cel mai bun gust muzical, sobru și poetic, demn, aristocratic, cu voci interioare scoase splendid în relief și cu triluri impecabile. (Venind după *Concertul* lui Schumann, s-a simțit - doar aparent paradoxal, pentru că *Sarabanda* are dramatism reținut - firul invizibil dintre baroc și romantism, mai evident în artele vizuale.) *Rapsodia ungară nr. 2* de Liszt, al doilea bis, a fost absolut senzațională și a compensat orice cărcoteală ce s-ar fi putut emite la Schumann. Mijloacele pianistice ale Khatiei Buniatishvili depășesc limitele a tot ce se poate imagina și dori în această piesă, iar retorica și libertatea cu care o cântă cred că l-ar fascina pe Liszt însuși.

În partea a doua a concertului, *Sinfonia domestica* de Richard Strauss a impresionat: materialul dens și divers, cu o multitudine de teme, cu orchestrație bogată, cu o dublă fugă în final, cu o construcție în patru părți dificil de încheiat a fost stăpânit fără efort de Mehta, cu o suverană viziune a întregului și a detaliilor. Surprinzătoare au fost unele neglijențe la suflători - un mic chix la trompetă în partea I, o intonație aproximativă în partea a III-a la corn, unele imprecizii ritmice la alămuri... Chiar sonoritatea întregii orchestre a avut asperități în partea a treia, deși tot acolo corzile au reușit să sune la un moment dat ca voci de femei. În mod subiectiv, absența impecabilității umanizează discursul adesea grandilocvent al lui Strauss (nu m-am putut împiedica să îmi imaginez viața sa familială ca pe o frescă grandioasă, în care autorul le distribuie personajelor atitudini pregnante, dramatice chiar în ipostazele tandru-umoristice, iar scenele de familie capătă amploarea unor stihii ale naturii, într-o viziune diametral opusă picturii de gen, scenelor de interior). Momentele apoteotice întunecate (în partea a III a, înaintea temei de la corni în Sol major și cel din final) au reușit foarte bine - adevărate naufragii într-o mare

de proiecții ce depășește, cu siguranță, frământările domestice ale compozitorului. Polka *Unter Donner und Blitz* de Johann Strauss cântată în bis mi-a readus în minte involuntar, fără vreo asumare de poziție sau concluzie definitivă, butada, atribuită mai multor autori: "Wenn Richard, dann Wagner, wenn Strauss, dann Johann" ("dacă Richard, atunci Wagner, dacă Strauss, atunci Johann") ...

Al doilea concert al Israel Philharmonic Orchestra cu Zubin Mehta a început cu poemul simfonic *Vocile naturii* de Enescu, nume al unui ciclu incomplet ce ar fi cuprins și celebrul

Israel Philharmonic Orchestra, dirijor Zubin Mehta

foto: Loreana Baltazar

arpegiile punții; tonul intim a fost perfect, fără vreo tentativă de a ieși în evidență (există atâtea pianiști care pur și simplu nu pot acompania orchestra când partitura o cere; rolul solistului pare să-i absoarbă cu totul). La apariția temei în Do major, pe post de temă secundară, tempo-ul a fost din nou lent, în mare contrast de viteză cu puntea, ceea ce a creat o opoziție de tip Eusebius-Florestan; în toată partea I a concertului s-a păstrat acest raport de tempi, probabil în ideea unei polarități exacerbate, în asertivitate cu o viziune mai degrabă reducăționistă asupra universului contradictoriu al lui